

БЕЗ ШАБЛІ І ВІТЧИЗНИ

ВІРШІ • СТЕПАН САПЕЛЯК

РІТМО ВАЧ
НАКО НАГН
О. ГРО А. ЧОМЕР

СТЕПАН САПЕЛЯК

**БЕЗ ШАБЛІ
І
ВІТЧИЗНИ**

STEPAN SAPELAK

**WITHOUT SWORD
AND
NATIVE LAND**

Association for Advancement of Ukrainian Culture

Contemporary Poetry Series

№ 1

STEPAN SAPELAK

**WITHOUT SWORD
AND NATIVE LAND**

Artwork by
Ivan Ostafiychuk

Published by
Ucrainica Research Institute
Toronto, 1989

Асоціація Діячів Української Культури

Бібліотека сучасної поезії

ч.1

СТЕПАН САПЕЛЯК

БЕЗ ШАБЛІ І ВІТЧИЗНИ

Мистецьке оформлення обкладинки та ілюстрації
Івана Остафійчука

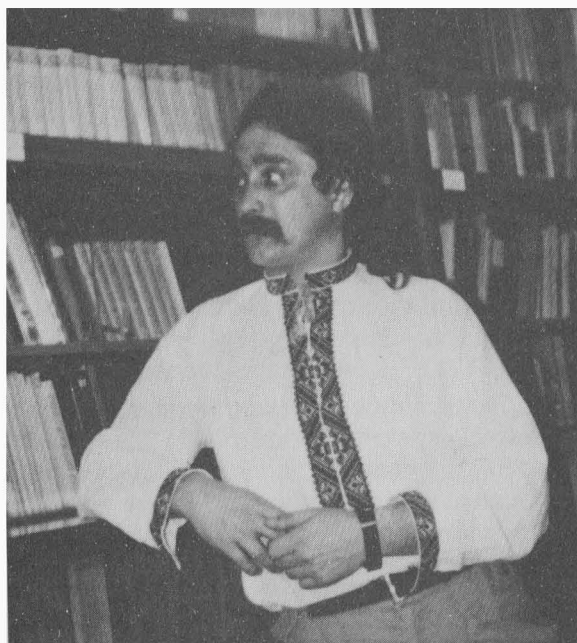
diasporiana.org.ua

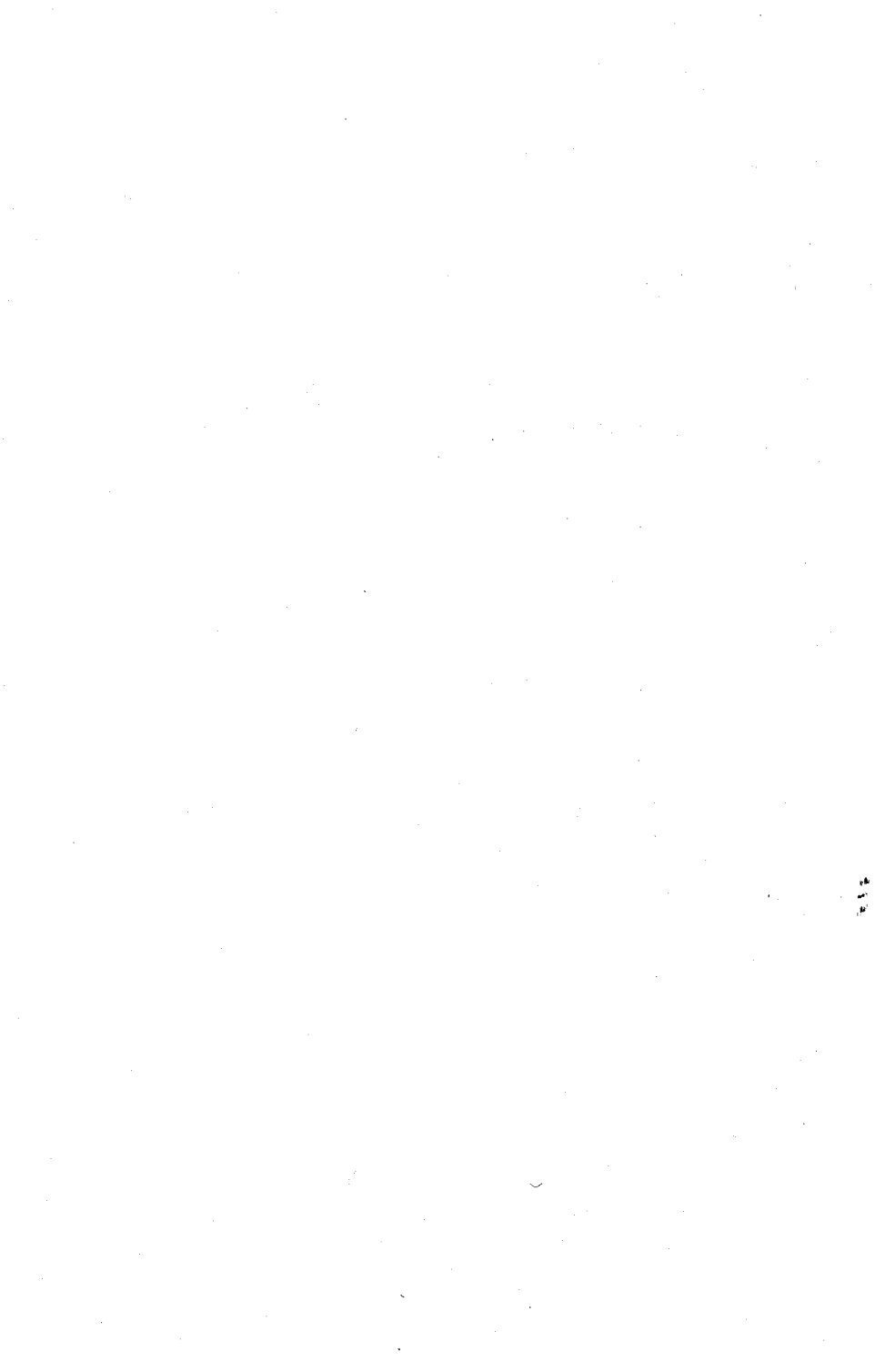
Видання
Дослідного Інституту „Україніка”
Торонто, 1989

Ucrainica Research Institute, Inc.
83-85 Christie Street
Toronto, Ontario, Canada M6G 3B1
(A registered Canadian charitable organization)

Association for Advancement of Ukrainian Culture
254 Evelyn Avenue
Toronto, Ontario, Canada M6P 2Z9

У збірці поезій Степана Сапеляка „Без шаблі і вітчизни”
задержано правопис авторського оригіналу.

ПОЕЗІЯ СТЕПАНА САПЕЛЯКА

Без терпіння нема справжньої поезії. Чим більше терпіння, чим сильніші переживання, тим у справжнього поета народжується величніша творчість. Ця аксіома виявляє такі курйозні випадки, що великі поети в неволі перестають бути поетами на волі, а з другого боку, появу великих талантів за колючими дротами, яких бодай невеличка частина творчости видіталася поза дроти.

Поезія Степана Сапеляка народилася з терпіння. Його душевне й фізичне терпіння стало його музою. І мука його не скінчилася із виходом поза дроти, ні в час недовгого побуту серед еміграційного суспільства.

Степан Сапеляк назвав свою збірку „Без шаблі і Вітчизни”. Це коротка цитата із його дещо довшого твору „Мазепа”. Слова ці відносяться до обох: поетичного героя цього вірша, і самого поета. Великий трагізм у цих словах. І ці слова наймаркантніше ілюструють нашу теперішність, есенцію нашого існування без уявних покрас.

Поет має свою філософію життя і філософію поезії. Ці дві його філософії ідуть в парі. Поет визнає лиш тих поетів, життя яких відзеркалює їхню поезію і навпаки. Бути поетом — це велика відповідальність, каже Сапеляк. З моментом, як в житті поет відрікається своїх ідеалів, він перестає бути поетом. Великі ті, що витримують до кінця: Шевченко, Стус.

Поезія Степана Сапеляка звучить як шматок його власного єства. Тематика в нього майже виключно пов'язана з Україною і її долею. Два чи три невеличкі вірші інтимного характеру, що без-

посередньо в той чи інший спосіб не мають пов'язання із трагізмом українського народу, творять той дуже маленький процент віршів із яснішим колоритом. Проте в трагічності його поезій нема песимізму. Навпаки, крізь рядки із жахливою образністю палів та гільотин проглядає сильна віра в перемогу.

Більшість віршів Сапеляка в цій збірці відносяться до 80-тих років, є кілька із кінця 70-тих років. Велика їх частина писана на засланні. Безпосередньо про неволю, як таку, поет не пише, але вона відчувається із кожного рядка, в настрою вірша, в підборі образів.

Степан Сапеляк — це поет лірик. Ліризм його поезії сугубо трагічний. Трагізм підкреслений не лишень асоціаціями абстрактних понять із конкретними образами, які чергуються часто дуже неочікувано, але й у характері його поетичного ритму та римування. В останніх віршах його з'являється традиційний український верлібр, посвоячений із по суті своїй трагічною, козацькою думою. Чиста рима в нього не існує, лиш асонанси, проте милозвучність на тім ні трішки не терпить, творить пливучу мелодику, з частими емоційними наростаннями.

Особливо в останніх віршах поета з'являються дуже часті образи з текстів Євангелія. Трапляються й прямі цитати, по своєму вжиті. Часто поетичні асоціації доволі віддалених понять творять певен характер сюрреалістичних картин, таких частих в прозі Михайла Осадчого. Ці сюрреалістичні картини особливо відзеркалюють дійсність в'язня, жахливу безпросвітність його буднів.

Не всі вірші Сапеляка позначені датами, чи роками. Однак з того, що позначене, можна помітити поетичне прямування автора. Він де далі відходить від традиційного віршування, шукає нових, свободніших форм. Але в його шуканнях відчувається повна щирість і спонтанність. Поет так якби пробував визволитись із усіх в'язів і висловлюватись найпростіше і найщиріше.

Поезії Сапеляка вимагають від читача поетичної підготовки. Хоч мова його проста, речення, якщо вірш має традиційну інтерпункцію, короткі і стислі, але асоціації дуже абстрактно пов'язані здебільша. Їх пов'язання іде із поетового розуміння дійсності, із його прекрасного знання так сучасного, як минулого його Вітчизни, і його дуже глибинного підходу до життя.

В поезіях Сапеляка велика сила. Вони діють тією силою змісту, який віддає сила форми у зоровому читанню, але ще сильніше вони впливають як читати їх голосно. Вони вимагають дуже доброго читця, який віддасть всі нюанси глибини поетової думки в дуже вишуканій, але сильній у своїй щирості, формі.

Ар'ядна Шум

СТЕПАН САПЕЛЯК народився на Тернопільщині 1951 року 26 березня. 1968-69 р. закінчив десять класів загальної середньої школи та спеціальну музичну в м. Заліщиках.

З 1969 студював на філологічному факультеті Львівського університету рідну мову і літературу.

У 1973 році був заарештований органами КГБ за звинуваченнями: „написання віршів тенденційно націоналістичних, що опорочують своїм змістом радянський та суспільно-політичний лад Союзу РСР”, а також в т. зв. „антирадянській агітації та пропаганді” і, згідно з кримінальним кодексом УРСР, був засуджений „за закритими дверима” майже до десятилітнього терміну тюрем та заслання.

Термін відбував в Пермському УРАЛЛАЗі, Володимирській тюрмі. Заслання — на Колімі та в Хабаровському краю (побережжя Охотського моря).

Після ув'язнення, згідно з інструкцією МВД СРСР „про заборону поселятися після відбуття терміну політичним (особо небезпечним державним преступникам) у великих містах та густозаселених районах”, — був спроваджений насильно до Східної України (Харківської області).

Нині мешкає в Харкові. Член Української Гельсінської Спілки. Один із фундаторів Української Асоціації Незалежної Творчої Інтелекції. До 1988 року співредактор незалежного позацензурного часопису „Кафедра” у Львові.

З 1989 року відповідальний редактор за подальші випуски часопису „Кафедра” у м. Харкові.

За віросповіданням греко-католик.

ІВАН ОСТАФІЙЧУК — МИСТЕЦЬ

Мистець, як учасник руху шестидесятників, вийшов із полону соцреалізму, віддалився від об'єктивного копіювання природи та ідейної агітації чи пропаганди сюжетом, але сюжету не викинув із своєї творчості, ані не попав у протилежний табір абстракціонізму. Мистець комунікується із глядачем не лише согубо мистецькими засобами, але й глибокою тематикою зображування явищ життя, його психологічних і символічних асоціацій.

В пошуках Остафійчука і його стилевих знахідках видно стежки його студій, але жодного наслідування. Він добре обзнайомлений з революційними течіями кінця дев'ятнадцятого і початків двадцятого століть, що в умовах його світоглядного формування уважалося формалізмом, мистецтвом, яке існує ради себе самого і ніяк не докладає рук до будови комунізму.

Рівночасно з течіями мистецьких процесів на Заході паралельно, хоч придушені в Україні, виринали своєрідні таланти та цілі школи, що синтезували явища Західної Європи з власними українськими традиціями. І саме ця форма синтезу, властива творчості Остафійчука, віддзеркалюється у його графічних творах.

Найвиразніше цей шлях показаний у графіці; в малярстві він більше суцільний, одностилевий. Техніка, якою оперує в малярстві — це переважно монотипія, темпера, аквареля та олія на склі. В графіці виразно домінують як стилева різноманітність творів, так теж і технічні засоби вислову. Мистець користується техніками — офорти, лінориту, лінодруку, мідериту, кольорових тушів, темпер, акварелі та кредки. В основному мистець

послугується найчастіше офортами та лінори-
тами.

Остафійчук виявив себе прекрасним ілюстра-
тором літературних творів таких авторів як
Василь Стефаник „Вона — земля”, Ліни Костенко
„Сад нетанучих скульптур” і „Зустріч” та Т.
Шевченка „В казематі”. Усі названі твори
ілюстровані із глибокою експресією, доскона-
лістю форми, що виявляє їхній зміст.

Як бачимо із сказаного, є про що говорити про
творчі досягнення Остафійчука, які вимагають не
звичайної журналістичної згадки, але обширної
монографічної статті.

Богдан Стебельський

БЕЗ ШАБЛІ І ВІТЧИЗНИ

**СЕ Є ЖИТІЄ САМОГО АВТОРА,
ЩО В ТЮРМІ БУВ ЄДИНО ЗА СЛОВО СВОЄ
ХОЧ ПРО ТО, ЧИТАЧУ, В ЖИТТІ СІМ НЕ ПИСАНО,
НО ПЕРЛАМИ СИМИ ОПЛАКАНО Є.**

А коли просвітилося серце МЕЧЕМ ЙОГО
то обіт дав пером писаний: „Вірюю Отче”.

А коли в ЧЕТВЕР ЖИВНИЙ Юді невірний був
то обіту не давав бо сказано:
„Впадь і поклонися мені, а все дам тобі”.

А коли на ГОРУ ЙОГО йшов то волі поклонився,
невольником вже будучи,
і дух офірував і слабим служив.

А коли голодним був, то в заповіді
пробував „НЕ ЗРАДЬ” і гордим не був
та єдино в грісі був від світа цього
і від гонителів своїх в грісі був
і не спасався у спасінню бо з гріха
вийшов був.

А коли у плачах перебував,
коли у зітханню і ранах млів
і голосом, коли стогнав,
то Каїном не був,
а в Треносі перебував...

ТРЕНОС МАЛИЙ В НЕЧУТНІМ ГОЛОСІННІ

терни в повісті мої читайте
вдень і вночі
слезу мою першую успокойте

розпинають мене
кровію злою
Богдановою

квіти мої рожевії
віночечку мій
з хреста знятий
гайдамацького
слезу мою другу успокойте

розпинають мене
правду-волю
волею не оплакують

земле моя
Україно моя
пісне
гори мої
кручі мої Дністровії
слезу мою третьонькую успокойте

розпинають мене
карою
з Холодного Яру

горе мені
горе мені
терни мої
перли

ПЕРЛА ПЕРША

(покутська)

зозулі мої сиві
на дереві чужолоднім
вітри буйні
кличуть накликають

вітри буйні
тихі води
в смерті моє СЛОВО

ПЕРЛА ДРУГА

(гучна)

стоголосся русів
шаблюю булатною
возноситься
на Вознесіння
над бароковим Іконостасом
тріумфальної пам'яті

в ореолі Успення
і різдвяної драми
никнуть скомороші лики
без вороття

і тільки поривання чудотворне
над руном Чернігівським
і над Пречистою
чорніє в терпінню
нового відродження

жаль бачу Великий
вигоряє небо чернече
у літописанні Нестеровім
можливо останній відпис
його душі
і останньої правди
Кальнишевського і Полуботка
з кривавої історії Григорія Граб'янки

вже гетьманського імені
не торкнемося
лірницьким сумом

вже знамення
Данила Апостола
побіля моєї офіри
не відверне врага нашого
де є град наш

покута в мені терпне
жалю немає в мені
жалю

ПАУЗА

(не випадкова)

а коли дерево останнє
і рілля що сіємо в неї
остання

то возрадуймося бо:
„Не їжте з усякого дерева раю”

а коли самі пахощі
атомних цвинтарів
являють нам
окраець хліба Його бо:
„То тіло мое”

глаголю вам
Великий сполох
інстинктом рослин
і інстинктом любові до вас

*присв'ячую Валерію Бондаревому,
що дружимо творчо і повсяк*

ГЛОСАРІЙ

і сотворімо ДУХ КОЗАЦЬКИЙ
у злotosяйві моїм дитиннім
бо цілую нині
ГЕРБ ТРИЛИКИЙ
нецілованим оком Галілея
і жертовним полум'ям
многогрішного Коперника

доки сідлаємо
сідла чужинецькі
на землі від землі своєї
щораз вмираємо
самовидцями зради
і град наш зраджуємо
в церквцях наших
дерев'яних
я свічечка пам'яті
в'яззю ренесансною
пишу вам
рукою Григорія Полетики
та тугою Самовидця

ця ностальгія
під княжкою дзвіницею
трьохсвятительською
ще тліє в мені
буденно і святочно
кроплю нею Тройзілля святе
і не дівоче
св'ятойванською слезою
обливаюся
за Диким Полем запорозьким

тужу
на графічнім тлі Остафійчуковім
і на жовтоголубім тлі
Заливахи Опанаса
сопілкою слухаю мудрість
Великодню

храм мій невольничий

ПЕРЛА ТРЕТЯ

(остання)

зродім милосердя своє
у білім лелечім пір'ї

вимастім кров слабодуху
у в останній епітафії

вічним Духом
пояс бойовий відкарбуймо

будьмо всесущі

птахами і квітами пригорнімось
у краю своїм вкраїннім

востанне
і не востанне

ВРОДІМОСЯ

„Блаженні засмучені
бо вони будуть утішені”

**В ПОДЯЦІ ЧИТАЧУ
АВТОР ЗАКІНЧУЄ ЖИТІЄ СЕ**

А коли заблуканий вернув на землю нашу
то знамення вздрів
і обіт дав пером писаний „Вірую Отче”

І СЛОВО МЕНІ ЯВИЛОСЯ

*писано в Харкові де автор нині мешкає
і звідки вшановує і любить вас*

*8. 10. 88.
Ст. Сапеляк*

**ЦИМ ТВОРОМ АВТОР ПРОДОВЖУЄ ЖИТІЄ
І РОЗПОВІДАЄ ПРО СІМ ДНІВ ТВОРІННЯ
ГРАДУ НЕВОЛЬНИЧОГО УРАЛЛАГУ**

(вступ)

вмираємо і живемо
сумовито веселимо душу
хоч суму нема
і душі
на цім світі нема
хіба що
ні душі ні пам'яті
попереду веселої мелодії слова
і концертного кодексу
смерті Помпеї
і смерті воскресіння Січі

кінець початку від кінця
і від кінця початку
але початку не було
одвіку
вічність одна
із запахом папороті
на сволоках дощатого неба

скільки крові
в роз'яренім місяці
і скільки тиші
у роз'яреній крові
вже звірі без плоті
птахи і квіти
без язика
хоч снігу ще не було
хіба що льодовик
ніяк не розтопиться

власного освенціуму
і у майбутньому проклятті Великого Льоху
нарікає серце
тяжким безмогилям

йде Перебендя
вкупі з роботом
на електричний стілець
неправдивої віри
і неправдивої пам'яті
навколо вбивць і жертв

тінь ГУЛАГу і пустелі
в Холоднім Ярі
і у Великім льоху
„Отак-то Богдане
занапастив єси вбогу
сироту Україну”

ДЕНЬ ЧЕТВЕРТИЙ
(автор втрачає свідомість)

пайка арештанська
поміж нар і неба

як зректися світу
ніжністю серця

я вже тремчу стиха
краще жити

грудка цукру
в кружці моїй
алюмінієвій

ДЕНЬ П'ЯТИЙ
(без мене півдня)

півдня від півдня дня
мітимо знаками
не астрономічними
і звуками незвученими
мітимо всоте

півдня вчорашнього
і півдня невчорашнього
серед білого дня
не знаходимо
у гіркім спогаданні
найтривалішої нескінченності

ДЕНЬ ПЕРШИЙ
(ще до мене)

*„І назвав Бог світло: „ДЕНЬ”,
а темряву назвав: „НІЧ”.*

книга Буття, 5

начальник зони УРАЛЛАГУ:
і найперше було слово: „НЕПАЛОЖЕНО”

голос: непаложено так точно

і дня привабилося
на небі
не небеснім

ДЕНЬ ДРУГИЙ
(ще до мене)

*„Я другою такою країною не знаю,
де так вольно дишіть чоловік...”*

із пісні: „Широка країна моя рідна”

розвидняється пейзаж на тлі безформних тіней
стікає рука по металевому засуві
довкіл задротяні хмари
що ще борсаються
з-за безхмаря грат
ландшафт галюцинацій
що їх впізнають
лиш вуха сексотів
через кормушку ока

ДОВКІЛ СТОЇТЬ ЮВІЛЕЙНА ТИША

тут буде світле майбутнє
ГРАД НАШ УРАЛЛАГ

і завила вівчарка хвилі тієї

ДЕНЬ ТРЕТІЙ
монолог без дієвих осіб
але на тлі містерії
Т. Г. Шевченка „Великий Льох”

гриф трьохглавий
в цю ніч
щасливого безсоння смерті
витав з прізвищами
і без гепеушних свастик
над Великим Льохом

вчора червоні маки
від землі неживої живі
відбилися нині
в дзеркалі густої крові
на мурах найхолоднішого плачу
найгарячішого

останнє слово в'язничне
найчистіше і неостаннє
шукає бога кінця
по пам'яті початку
безкінечності
запротокольованих допитів
і по пам'яті радіння смутку
за смертний вирок
римлянам і великій германії
і великому енкаведешно-гепеушному краю
з мушкою ще теплої пістолі

думи думи
кусні волі кривавії
щоночі сповнені надій
на самозгубу і воскресіння
у щасливім проклятті

але й його не було
тільки сльози на узбіччі
камінного віку
і камінного серця на душі
віднині жити я мушу
з каменем на шиї
і віднині вмерти я мушу
з каменем на серці
смертю воскресіння зіскати
побіля підніжжя Говерлі

скільки Колимських Сізіфів
вчорнілим снігів'ям шкарубли
у власних лабіринтах свободи

хоч то були зеки
а Колими не було
і свободи не було
і вже напевно знаю
що й зеків не було
хіба що знак був

та хліба крихта
але насправді
„На початку Бог сотворив Небо та Землю”

і нас ще не було
і Дня ще не було

вже забуто
останній день
дня прийдешнього
предка його забуто
темряву

чекаймо пришестя її
азбукою інстинкту спасіння
з обжинковим стеблом вмирання
у новім законі
воскресіння

піввіку від віку

півжиття від життя

півдня від дня

півсмерті

ДЕНЬ ЩОСТИЙ (неосвячений)

пустиня часу
смеркає
у подобі людській
не сотворенній ще
по образу й подобию
гріха однісінького
серед безгрішшя
посередині
білого місяця
несонячного
і посередині
священної надії
на хліб насущий

крик загублений в натовпі
посеред пустині часу
смеркає
і душа мертвіє
і не оживає
елегією Духу

день шостий
не освячується

ДЕНЬ СЬОМИЙ (непаложений)

І сотворилося
сотворенне
і до днів сімох
непаложених
і до днів сімох не освячених і освячених
божевіллям свавілля

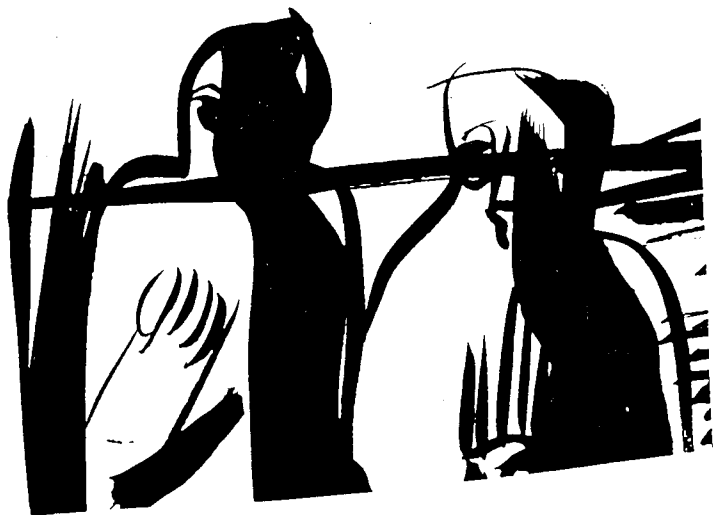
скелети і коріння
ще промовляють
до очей моїх
з-за дроту мовчання
тривалістю в півсьльози
і тривалістю негучного
завивання неба
на світанні небуття

остання зірка
потопає в краплині
крові моєї

останні дон-кіхоти
впізнають себе
невпізнаними

останні вівчарки
стрибають мені назустріч
розтерзати смерть
чуюсь
безсмертям моїм

ні перемоги
ні поразки
ні пімсти
на сьомий день творіння
світу від світу мого
ГУЛАГУ

У 110-У РОКОВИНУ
ВІД ДНЯ НАРОДЖЕННЯ

**ЕЛЕГІЯ ДО ЕПІТАФІ
ГН. ХОТКЕВИЧУ**

*„...В ВІЧНІЙ РУЇНІ І ВІЧНІЙ ТВОРЧОСТІ
Я ЧУЮ ЙОГО! В вічному умиранні і вічному
народженні! В вічному злі і вічному добрі
чую я БОГА!”*

Гн. Хоткевич: „Гірські акварелі”

I.

Ми нині прах. Все мерхне і біліє.
А сніг іде. Сльоза моя в крові.
І кряче крук на зголоднілім гіллі
Над сивістю ненаших матерів.

А сніг іде. Століття за століттям.
Чорніють сні. І прощення нема.
Його зову — Гуцульщино, мій світе...
Його нема. Гора моя німа.

Нема. Лиш гори. Небо. І смереки.
Встеля барвінок Довбуша кістки...
Скажіть мені, степи мої і предки
Де птичний гай? Де воля? Де квіти?

Скажіть мені. Душа моя усюди
Як заповіт. І струни у труні.
Це попіл?! Ні. Це сніг..? Це людоЮДИ!
Куди ВИ..? На стриноженім коні.

Куди? Куди ми? Де свята дорога?!
ТЮРЕМНИЙ ВАЛ. І тіні Україн...
Де наш Кобзар?! Подвір'я до порогу
Де мальви? Вікна? — повні голубих хмар'їн

ЧОРНОБИЛЬ ОСЬ..! Як Демон з румовища...
І попіл наш сльозою до води.
О люди! Люд! Почнім з калин і вишень...
Ще раз зачнім із пісні і верби.

Зачни жоно. Дружинонько. Дружино.
Вітчизно. Українонькою. Жита!
Заплодоносьте золотоносним жнивом
Під голубим світанням і життям.

Отак... Покаймося до неба і почнімо
Від чорнобривців, ластівки й Дніпра.
А пісню наречім — ХОТКЕВИЧІВНА
І ЛИК ЙОГО ВПОМ'ЯНЕМО І ПРАХ...

II

ЕПІТАФІЯ

*„...і не сплаче за мною ніхто
І не стужить ци, і забудут мене,
заспокоют ци...”*

„Гірські акварелі”

гомін серця
і гомін пшениці
оживляє стебла
Степу Слобожанського

омелодійнений струмок
при битій дорозі
пахне ВОДОХРЕСТЯМ
на німій партитурі
Бояновою журбою
КОБЗАРСЬКОЇ НОСТАЛЬГІ

спочиньмо опечалені
годиною останньою
в обірваній репризі
Березовського

у найсумнішій репризі
первісного канту

і у темниці Веделя
умиротворімо
репризу
ВОЗНЕСІННЯ

і воздасться

і цвістимуть маки
НА СТРУНАХ ЙОГО

і струни лірницькі
як святий окраєць хлібини
являє нам
ДРУГЕ ПРИШЕСТЯ

раба Божого
Гната Хоткевича

І СЛОВО ЙОГО
НАГІРНЕ
ОСТАННЄ

на невольничих пергаментях

заволає
нині
з попелу
рясними звуками
і ясними зорями
ВІРИ І БУТТЯ
нашого стражденного

III

Лелека
над скибою
ТРИПІЛЬСЬКОЮ

ЗЕМЛІ МЕРТВОЇ
тримає
свічечку
як МЕЧ АРЕЯ

воскресити
терпіння
ЙОГО

у дзвонах
церквиць барокових

у мелодії
струн
наших

.....
ДА СВЯТИТЬСЯ
ІМ'Я ЙОГО
НИНІ І ПРИСНО

20. 2. 1988

БЕЗ СЕРЦЯ В СЕРЦІ

*„Бо вже до коріня дерев і сокира
прикладена: кожне ж дерево, що
доброго плоду не родить, буде
зрубане та й в вогонь буде вкинене”*

Євангелія від Матія 2.3

безгоміння
ряскою слів
вопіє
над херувимом туги
і над гієною пустоти
пустота вопіє

вмри серце

зловороже лезо
мружить
блюзнірством тіла
під серцем крізь серце

вмри серце

таця
з хоралом
без голосу із прокльоном срібноголосим
хранильниця пам'яті Рут
і хранильниця пам'яті Мономаха
славить славу анафемі
осанною
не словом і словом
і без слова у слові

вмри серце

черниця нарізає
праведне квіття небуття
до Книги Буття
і до книги серця в серці

вмри серце

б'ють бубни ран Його у печерах Печерських

і не озиваються зовущі
і незовущі не озиваються

серце вмри
вмри серце

Мефістофельський перст
над чашею скресіння дивить у вир пам'яті
безталанної
і у вир пам'яті
передчасної
покликом останнім немефістофельським
і не небесним

вмри серце

у містерії смутку
у сутінках слова
у честі півчесті
у нечесті честі
вмри серце вмри серце
клич Кобзарю
смерті у смерті
ряска слів вопіє осанну
вмри серце

ряска слів
вопіє анафему
вмри серце
серце під серцем
серце без серця
серце на серці
вмри серце
осанна

03. 10. 88 м. Харків

Із книги: „Над барикадами ридань”

РЕКВІЄМ СЕРЦЮ

*до 50-их роковин штучного
голоду на Україні*

Переорано серце
Вже воронням несе.
Орне поле у стернях.
Орне поле. Шосе.

Орне поле. Вороння.
Воронки. Воронки.
В ореолах червоних
Чорносірі зірки.

Чесний хрест. Перехрестя.
Лісостеп. Тернослів.
Під хрестом — череп серця
У чорноземі скиб.

Під хрестом плачуть губи
Переораних сліз.
По ріллі чорний будень
Насіниною зліг.

По ріллі цівка крові —
Табунцем. Табунцем.
На прострелених стопах
Вузлувате лице.

Ходить траурний сопух
І воронням несе.
Ця надірвана сповідь
Переораних серць.

Ця надірвана пам'ять.
Цей ЧОРНОЗЕМ ЛИТАВР.
СМЕРТЮ СМЕРТЬ ПОПРАВИТЬ
СМЕРТЮ СМЕРТЬ ПОПРАВ.

БЛАГАННЯ

святая Трійця
прийми терпіння

ІНЦІ

святі отці
це голос крівці

ІНЦІ

не дай вніміти
не дай вніміти

КРІВЦЯ

НАСКАЛЬНА СЛЬОЗА

Були вікторії і жалі.
Були собори і свіча.
Скороминущої скрижалі
М'яка взолочена печать.

Відходять страдники і бранці
Кургани в півниках цвітуть...
Яви СКОРБЯЩА БОГОМАТІР
Святу під Крутами сльозу.

То воскресають із росою
Наскальні рани по ярах.
І тільки очі в зимній хвої
Під Россомахою горять.

Оті, що впали натще серця
Ще теплим вирваним крилом.
Летять терпіння у жар-птицях
Вдихнути хвої омофор.

НАД БАРИКАДАМИ РИДАНЬ

Ідуть етапи чорним ходом.
А білим ходом снігопад.
Моїх небес німує попіл
НАД БАРИКАДАМИ РИДАНЬ.

Останніх днів посмертні стріли
у смертнім мареві стримлять
Блистіли нари, як сафіри
Розп'яті на семи вітрах.

І лиш надій прудка вівчарка
Губою горнеться в бушлат.
Скількох зрікається Почаїв
За Себастьянову печать.

Ми маєм ім'я і сузір'я.
І віщу папороть, і ряст.
Тримають Беркути наш скіпетр
Над Бескидом у феніксі Карпат.

І чорним хлібом філіграні
Допишуть вдови імена.
Отих, які на смертних нарах
Злили безсмертя фіміам.

1. 3. 1983

ЦИКЛ „П'ЯТА ПЕЧАТЬ”

П'ЯТА ПЕЧАТЬ

**М. Лукашу
сумую та присвячую**

*„А зрадник Його дав був знака їм,
кажучи: Кого поцілюю то Він, —
беріть Його”.*

*„І тоді він став клястись та божитись:
,Не знаю Цього Чоловіка!’ І заспівав
півень хвилі тієї...”*

Євангеліє від Матвія 48, 74

Воно було. Тривалий рваний зойк.
Воно стоїть. Одвірок у тернині.
Отой рубець, як сивий волосок,
Отой вустюк в слезині і стернині.

Прощай. Прощай. Півслова вже нема.
Чоло в снігу. І голоси повсюди.
Безлюддя зрю. Палене все на смак.
І княжий прах над свічкою похнюпивсь.

Воно було. Таріль і чорний віск.
Воно було. Крижиною в крижині.
Святе безсліддя, як останній слід.
Святе безсліддя ув останній днині.

Ось черепки. Чуприна вся в золі.
Причастя з ночі. Пташка і три літа...
Наосліп хтось он долю поволік
В отой Батурин днесь нам заповітний.

В отой Батурин. Квапить судний день.
В отой надгробок з гробом яничарні.
Кує зозуля. Та ніхто не жде...
Кує зозуля. З явору на явір...

Кує... Кує... А я стою у зріст.
Жита... Жита... Вродила рута. Рута...
Ідуть хрести до Золотих Воріт.
Йде юродивий тінню попід Крути.

Йде юродивий. То моя хода.
Йде воля. Воля. Воля ж та й неволя.
А це ребро. Це паля і майдан.
А то... А то... Чиєсь ненаше поле...

То корогви. То плями по мені.
То голос мій. З погруддя обгорілий.
То мури Трої. З плахою в стіні.
То меч. Арей. Живий і омертвілий.

То Йов. То Йов. То знову я. То сум.
То слава. Слово стало на коліна.
За п'яту печать... Кого несуть..?
В труні везуть... В барвіночку барвінок.

Безчестя це. Я плачу до сторіч.
Довкілля небо. З небоньком на небі.
Знов амфора скорбить. Я знов згорів.
На одрі мій пречистий жребій.

На одрі терн. І соняхи святі.
На одрі ніч. Цикути спита чара.
Загусла кров. В слезі і на хресті
І світ темніє оком яничара.

Воно було. То п'ята печатъ.
Воно стоїть. Стікає віск на одрі.
І щось кигиче в небі на печаль...
І щось в мені прощається укотре...

27. 08. 88
м. Харків

ПО КОЛУ

*„В офірі горя дріж свою киплю...”
„До горя”*

Будь коню мій, стрибожий на бігу.
Будь коню мій... Журба моя, як ворон.
Лежу в труні з вовківнею Іуд
Навколо ніч, мов чорний згусток крові.

Навколо коло. Колом рот кричить.
По колу око зирка здичавіло.
Я знов лечу з далеких далечин.
Лечу в труні. Один в одінні білім.

Урвався час. І кров'ю лопнув шрам.
Все відійшло. Це тільки древо зради.
Все відійшло. І спорожнів мій храм.
Лежу в труні. За мною ніч, як кратер.

За мною... все... Збулось. На скронях сіль.
Часу нема. Розплата йде по колу.
Це сліпне рух. Душа стоїть в росі.
Часу нема. Життя моє не поле...

Життя моє... Підкови ржавий шлях.
Життя моє... Така далекість світу...
Лежу в труні. Воложиться земля.
Прийняти Дух востаннє заповітний.

Яке світіння! Світ напололам.
Долоні білі тягнуться до ребер...
Лежу в труні. Ледь-ледь згаса імла.
Зникає час піщинкою на небі.

Зникаєм ми... Лиш курява в ногах.
Зникаєм ми. Мій конику, мій коню...
О, Боже мій я вкотре вже погас..?
О, коню мій. Ми знову у загоні.

Ми знову тінь у затінку Іуд.
Навколо ніч, мов чорний згусток крові.
Будь коню мій, стрибожний на бігу...
Будь коню мій... Журба моя, як ворон.

Журба. Журба. Кільчиться в глибині.
А то не раз — волами йде по колу.
Лежу в труні. До хрипоти зчорнів.
Ой коню ж мій... Свята моя підково...

10. 08. 88
м. Харків

ДО ЕМІГРАЦІЇ

Я емігрант. А мертвого не ждуть.
Я й сам не жду. Ні пташечки. Ні птиці.
Цимбали сліз з троїстими ідуть
На вбогий цвинтар мною веселитись.

Мелькоче тьма. Який похмільний хор.
Кого ще ждять..? Якої віщуниці?!
В хітоні княжім відридав собор
Поклони б'ють ікони прямолиці.

Не ждїть. Не ждїть. Позаду смерть моя.
Не ждїть. Не ждїть. Уже розлито миро.
Моя Голгофо — мій Холодний Яр...
Моє розп'яття в чорнім чорнокрилі.

Ридай. Ридай. Ти первенцем еси.
Ридай Кобзарю. Йду тобі на прощу.
Помилуй мня. Избав мня. І спаси.
Я смерть поправ. І смерть собі пророчу.

Я емігрант. Тяжка моя печать.
Ось дріт. Ось бірка. Ось Колимський профіль.
І щось гуде. Щось проситься мовчать...
І щось скорбить... І щось стікає кров'ю...

Я емігрант. А мертвого не ждуть.
Я й сам не жду. Ні пташечки. Ні птиці...

15. 09. 88
м. Харків

КІЛЬКА ЗГОРЬОВАНИХ СТРОФ

*22. 06. ц. р. я оголосив тривалу голодівку
протесту супроти чергового цькування
мене органами влади та пресою*

Я знов хриплю. Ця кровотеча смутку.
В загоні я. Ребро скиглить в кутку.
Цей оцет горя в чорній каламуті
Моїм еством стікає по піску.

Я розчинивсь. Я знову самогубець.
Терпінь кервавить літоросль в траві.
Горюю я. Під тином мої губи.
І в'яне око у спілій кропиві.

Горюю я. В окропі моє горе.
Стирчить крило, як яструбиний клюв.
Конаю я. Щось затікає в горло.
В офірі горя дріж свою киплю.

Допоки ж. Боже мій. Допоки. Боже...
В жертовні цій каратимусь святій..?
Я знов хриплю. Вже червонястий зошит...
В загоні я. Під лавою. В куті.

В загоні я. Всі судини у ранах.
Душа зіп'ялась наче карагач.
Горюю я. Я знов зека на нарах.
Ество в ропі. І рот неначе хрящ...

*22. 06. 88
м. Харків*

МАЗЕПА
(туга пам'яті)

*„Пройшла та ніч. І ще ночей
Пройшло без ліку над Іваном,
а каре золото очей
журба все покрива туманом.”*

Вол. Сосюра: „Мазепа”

I.

Світ відлунав. В рубцях гноївся степ
Світ відлунав. Ще палі в кровотоці.
Полтавський бій. Сльоза з полону йде.
Щока у торбі. І життя при боці.

Сльоза іде. Без брів і без коси.
Сумує сум, як птах посеред поля.
Сльоза іде. Ще мокра від сльози.
За шляхом шлях. Голівонька в неволі.

За шляхом шлях. Степи наманівці.
Із вузликками волі повтікали.
Сльоза іде. Обвуглена, як сіль.
Світ відлунав. Життя на чорній палі.

Світ відлунав. Все позникало геть.
Куди Україно..? Озирнись на небо.
Немає нас. Ні тут. Ні там. Ніде.
Нема. Нема. Ми знову безіменні.

Ми знов не ми. Не наші ніч і день.
Не наші мальви. Ржа перед очима.
І гетьманська хода. Невольником іде.
Вся в темноті. Без шаблі і Вітчизни.

II.

Ганьбо. Ганьбо. Вже губи в німоті.
І свище смерть з подвір'я на подвір'я.
Катоване ребро, як пресвятую тіль
Десь крук клює в Чумацькому сузір'ї.

Прокльоне мій. В димах я і ропі.
Народе мій. Ти знов на ешафоті.
Свіча моя в св'ященній чорноті.
Скорботою стікає по скорботі.

Моя Україно. Мій безрідний хрест.
Опухла ти. Пухлина у пухлині.
Моя недоле. Доленько. Мій терн.
Відходить світ. Б'ють дзвони по Вітчизні.

Мовчить душа. Посивіли віки.
Безсмертний дух до сонця сонях хиле.
Світ відлунав. Осипались зірки.
Лиш скіфські баби в полинах молились.

Б'ють дзвони. Б'ють. Йде булава в вінку.
Б'ють дзвони. Б'ють. Знамена малинові.
Заснула смерть на ржавому гвіздку
І капле пам'ять з шаблі, як з ікони.

III
(благання)

„ОЙ БІДА, БІДА
ТА ЧАЙЦІ НЕБОЗІ,
ЩО ВИВЕЛА ЧАСНЯТА
ПРИ БИТІЙ ДОРОЗІ.”

Ів. Мазепа

ціпеніє мовчання
безплідністю
слова
у покривдженім
ЧАСОСЛОВІ СМЕРТІ

зернятко слави
возноситься
у ясен світ
німотним воанням
з космосу
крізь зорепади
земного пилу
і павутин пам'яті

як у поході Ігоревім
ворон завис
довгодзьобим маревом
над
ВІЧНІСТЮ ЖЕРТОВНОСТІ

благаю
у лементі
ЗАТЕМНЕНОГО СОНЦЯ

квіткою осамітнених соняхів
БЕЗ ХРЕСТА ПРИ ДОРОЗІ
і без краплини плачу у сльозі

МОЛИТИСЯ
з кетягом туги ізгойної
І СЛОВОМ
понівеченим
у лоні
вдовиного ридання
відійти нині
у символ віри

причаститися
долонями святих ліній
і скибочкою хліба
У ВИНІ ЙОГО
ІЗ ВИШЕНЬ НАШИХ

навколішки припадаю
осіннім милосердям

ДО ПРЕСТОЛУ БРАТСЬКОГО
на Подолі

І ДО ОХРИСТИХ СТІН ЛАВРИ

крізь обвислий простір
маленьких незабудьок

згасаю
у богослуженні
на безлюднім майдані

з ОБ'ЯВЛЕНИМ ПОЦІЛУНКОМ ЗРАДИ

УЗДРІТЬ

душа ясніє
в нічному небі
сковородинськомуудра

УЗДРІТЬ

клятвою вірності
возноситься ВІРА

У ЖЕРТОВНИЙ РЕКВІЄМ СВОБОДИ

УЗДРІТЬ
день за днем
завтра без завтра

ГЕРНІКА ЧОРНОБИЛЯ

*„Ой, чого ти почорніло,
зеленєє поле?“*

Т. Г. Шевченко

вікна осліпили
осклілими метеликами

ангел вмирає
в ореолі МЕРТВОГО НЕБА
І ЧОРНОКНИЖЖЯ

НІМБ ГЕРНІКИ
світиться
урановим сузір'ям
над квіткою кульбаби

баби скіфські
вагітніють
поколіннями Гірошіми
і ненароджують ЖІНКУ
і ДЕРЕВ не народжують
і не народжують ПТАХІВ
і ЛЮБОВІ

кров проказою
зубоскалить
у буйноквітті хмар
під урановою павутиною
вишневого саду

ЧАС
подумати
із лугом укупі
із росою
і небом

серед МЕРТВИХ
про ЦАРСТВО ЗЕМНЕ

Щезаємо
доганяючи смерть

в пошуках долі
ЩЕЗАЄМО

без князівств
без літописців

без цвіту у лузі

руйновища ВАВІЛОНУ
і РИМУ

розчиняються
У ТРЕТІЙ ЧАРІ
несвятого вина

і все далі від брами
кінь вороний
у заобрійних степах
спиває
ТЯЖКУ ВОДУ
милосердя козацького
смертоносними мілірентгенами
прозороогокого лихоліття

хтось дивиться услід
за чорним переліском
з-за Теробовлянської вежі
на непрожиті дні
жіночого суму

БЕЗ ТЯТИВИ І КАЛИНИ
без слова голосіння

бо й меч русичанський
приречений
ТУТ
на смерть

слова
з опроміненими спинами
міліють
в сухих очеретах
знекровленим потоком страху

крапеліють звуки
на взолочені щілини сподівань
де щойно

предвічним спомином
виринали
пошерхлі лица
Аквінського
і Сковороди

ВСЕ В МИНУЛОМУ
НА ДНІ КНЯЖИХ ТІЛ
сльозою і вірою
хлюпається
об занурений час
отруйних Дніпрових хвиль
і отруйних полудневих хмар

ЗЕМЛЯ
з ягнятком на руках
втікає за обрії
царства Деметри
і за обрії сонцестояння
сховатися
у пречистому Вифлеємі
омертвілого чорнозему

зоріє незримо
над Дніпрянським бродом

ВІЗ СКРИПИТЬ
ЧУМАЦЬКИМ ШЛЯХОМ

чумаків
полотняні гачі
журавлиним ключем
пролітають

НАД ЧОРНОБИЛЕМ
І НАД ЧИГИРИНОМ

ГЕРНІКА

в соляному ореолі
над Чорнобилем

ГЕРНІКА

молочночорна
над Чигирином

квітка кульбаби
не розпускається...

3. 1987

ДО ЛУКАВИХ

*пам'яті Василя Стуса
українського поета
довголітнього політв'язня*

*„Не забудьте пом'янути
незлим тихим словом!”*

Т. Г. Шевченко: „Заповіт”

I.

Минули губ головосіки
В очах піску червоний смерч.
Стою немилості за свідка
На серці милосердя терн.

Бо точить шашіль сні вторішні
Яке це свято за вікном..?
Забув. Забув. Числом і віршем
На часі сліз святе письмо.

Осіла сажа інквізицій
Годинник б'є межі очей
На арештанські плащаниці
Пускає цвях іржу плечем.

Стою, аж мокра роговиця.
ЧАС СОВІСТІ ПРИ СЛОВІ ДНЯ.
І знов вертають до криниці
Хто на коні, хто без коня.

А хто, як ці липучі душі
З червивим оком покаюх.
Оці ЛІТСПУнівські чинуші
В спідницях лауреатських шлюх.

Скінчилась гра. Так станьте в зраді!
Ви сіллю посипали мор.
Але... Ви знову при „параді”
І знов принохуєте торг...

О, ні! Ганьбою прикипіло.
Вам червослів'я до колін...
Це я скажу снопів'ям снігу
Бо знижував по Колимі.

Скажу. Скажу. З цього врожаю
Ось тільки очі відітру.
Бо там когось ще провожають
Хрести без імені і рук.

Бо там за взгир'ям смерть косила
Бо там — не вигоїти ран.
Бо там — крижинами прижились
На нарах кров до рушника...

II.

Мовчім. Мовчім. Під тінню Стуса
БО ЖИВ ПОЕТ ПРИ СЛОВІ ДНЯ!
Бо єсьм. Ось хрест. Ось цвях і муза
Ось катакомби і ім'я.

Бо єсьм. В диму Парнас і шабля.
З колимських шпиль росте крило.
Бо єсьм у попелі і краплі
Сумних поем благих крамол.

Бо єсьм — у голосі із кляпом.
Бо єсьм — у черепі сльози.
Бо єсьм — у власному проклятті
У власнім пасмі сивизни.

Бо єсьм поет з багнетом муки.
Свіча горить мені з колін.
І затekli в молитві руки
Тяжким причастям воскресінь.

Бо єсьм з Вітчизною в колисці.
Бо йду із соняхом в руці...
Йду охреститися з криниці
З конем і віршем во Христі.

5. 1987

Із книги „ЙОВ”

PIETA

*на смерть довголітнього
політв'язня Ю. Литвина*

навіщо ця туга
з торбиною землі

СІРЕ КАМІННЯ ПЕРЕДІ МНОЮ

ця туга
серед книг і осіннього неба
ця туга
цей смуток

повсюди

навіщо цей бунт
цей сполох
що губиться
у камінні
сіро

позаду мене
і попереду мене

зникає день
і зникає ніч

сірим асфальтом
проростає
згарище мого дитинства
трава не росте

повсюди

ця туга
цей смуток
дорожчий від грошей
серед книг і осіннього неба

ВІТЧИЗНО МОЯ
Ім'я твоє зникає
схід і захід твої зникають
північ і південь

я знаходжу листи твої
на могилах
на сірих тюремних мурах
на розп'ятті

ВІТЧИЗНО МОЯ
квіти штучні
на кургані твоїм

НАЩО МЕНІ МОЛИТИСЯ

„Істинно, істинно глаголю Вам:
коли зерно пшеничне, впавши на землю,

не вмере, то одно зостанеться;
коли ж умре то багато овощу приносить..."

СИРЕ КАМІННЯ ПЕРЕДІ МНОЮ

небо осіннє

PIETA

1. 1985

ЕЛЕГІЯ

собі до дня народження

*„Вознесу Тебе мій Господе
Ти бо підняв мене і не допустив,
щоб втішалися наді мною вороги мої...”*

Біблія, псалом 30.1

I.

Вітчизно втіш. Чорнію до вікна.
Вітчизно втіш. Я загнаний під лаву.
Мов хижа тінь пишу твоє ім'я
Предвічною колючою печаллю.

За болем біль. Не вистачає рук.
За болем біль. І нерви устюками.
Роки пересипаю мов крупу...
Всі тридцять п'ять. І десять будяками.

Тобі я не рівня. Собі чужий.
Прощаймося до смерті і до сходу.
Моє крило під лавою лежить
Солоне все і горілиці очі.

Міняюся. За рік міняю два.
Собі залишу тільки чорні дати.
А ще крило... Крило за так віддам.
Прощаймося. Нам нічого сказати.

Прощаймося. Але ніхто не йде.
Мовчать з усюд кілометрові тиші.
Несуть парсуни вицвілий вертеп
Собі на цвинтар чи на румовище.

А так — ніхто. Ніхто нізвідкілля.
І до темна чорніє птиче око.
Ці тридцять п'ять і десять в будяках.
Ці тридцять п'ять. Усі одного року.

II.

Мій день народження. А я без літ.
По миру йду помазанником Божим.
І кожен крок якийсь чужий мені.
Сльоза і та заплакати не хоче.

Хто ж я тепер? Хоча б собі приснивсь.
І пам'ять де? Немилість за плечима.
Ці тридцять п'ять... Тепер уже колись...
Це ВИ? Ввійдіть. Оце і є Вітчизна.

Прощаймося. Це птиця на чолі.
А це крило у чорнім сумовинні.
Прощаймося. Ми їли сіль і хліб.
Прощаймося. Ось мамина хустина.

То знак?! Але ж і Біблії нема
Твого Вкраїно, ТРЕТЬОГО ПРИШЕСТЯ.
Твій зодіак — тернові імена.
Твої клейноди на дуелі честі.

Прощаймося. Я люд оцей не знав.
Їх міліонно. Чорно за плечами.
ВКРАЇНО встань! — лицем до знамена.
Встань Україно! — я ще не прощаюсь...

1986

ДЗВОНИ
СУВОРІ І МУЖНІ
З ПРЯМОВИСНИМ І ХОРОБРИМ СЕРЦЕМ
ДЗВОНИ
ТИСЯЧОЛІТНІЙ ГОЛОС ХОЛОДНОГО МЕТАЛУ
ДЗВОНИ
НАРОДЖУЙТЕ ВИМЕРЛІ ВІТРОВІЇ

.....
СКАРАНА КРОВЕ
НАРОДЖУЙ ДЗВОНИ
ВОНІ ТАКОЖ СМЕРТНІ

1986

ПРОРОЦТВО ПОЕЗІЇ

ЧОРНІ ЧЕРЕПИЦІ ДУМ
БІЛИМИ МОРЩИНАМИ
ЧОРНІЮТЬ НАД БЕЗМЕЖНИМИ
СНІГАМИ ДУШІ

ЧЕРЕП ІЗ КЛЯПОМ ЧАСУ
ІРЖАВІЄ
РОЗ'ЯРІЛИМ ШОМПОЛОМ
НАД ЧАШЕЮ ПОЕЗІЇ

СЛОВО МОЄ В ЖАЛОБИ
НАД МАЛИНОВИМИ ЗНАМЕНАМИ
ЧУЖІЄ ВОЙОВНИЧО
В ГЕТЬМАНСЬКИХ САГАЙДАКАХ

ДОЛАЮ БЕЗІМЕННІ НАДІЇ
ПРОРОЧИМ НЕБУТТЯМ
НА КОЛЮЧИХ ПЕРЕХРЕСТЯХ
ЗАКАМЕНІЛОЇ ПАМ'ЯТІ

.....
БАТЬКІВЩИНО МОЯ
КРОВАВОЮ СПЕКОЮ
ПІТНІЮ
ЗАКИПІТИ
У ЛОНІ ТВОЄМУ
СТРОФОЮ
СВОБОДИ

1987

Із циклю: „Невольничі псалми”

I.

ПСАЛОМ БЛАГОВІЩЕННЮ

*В. Чорноволові
українському журналістові
довголітньому політв'язню*

Та й благослови Боже
та й ці три листочки.

Та спошли ми Господи
СЛОВО БЛАГЕ
і благословіння
на Благовіщення.

А що один листочок —
зі старого дуба,
а що другий листочок —
з дикої калини,
а що третій листочок —
з винограду...

А що слово моє — смутне невеселе,
а що слово друге — а в тузі зайшлося,
а що слово третє — то невольниче...

що вже третє Благовіщення
зозуленька не кує...

Ой не кує зозуленька — не кує
ой не кує з дуба — не кує
ой не кує у калині — не кує

Ой не кує, не кує — дзвони не дзвонять

Та й як же ж мені
та й не чути — зажмуритися,
та й як же ж мені
та й ворітечок не відтворяти,
та й як же ж мені
на БЛАГОВІЩЕННЯ
та й у церквиці
на коліна не вставати...

А вже один листочок —
та й у сніг упав,
а вже другий листочок —
на могильці зів'яв,
а вже третій листочок —
в неволі та й не розвивсь...

А що в трьох листочках —
веснонька не пахне,
а що в трьох словечках —
горенько гірчить,
а що у неволенці —
дзвони не дзвонять...

Некує зозуленька. Некує...

26.03.86

Із книги „Над барикадами ридань”

ПОВЕРНІТЬСЯ ЛИЦЕМ ДО СЕРЦЯ

МОЇ ГРУДИ НЕ ГУБЛЯТЬ ГОЛОСУ.
КОЖЕН РАДІСНИЙ ВИГУК — НОВЕ ПРОБУДЖЕННЯ

ТУПУТ ПУЛЬСУ!
НАЗАД ВЖЕ МИНУЛО.
ВІДТЕПЕР ВИХОДЖУ НА ШЛЯХ.
ВІДМОВЛЯЮСЯ ТАЇТИ ВИДИМЕ СЛОВО.

РІДНИЙ ПОРІГ НЕ ПІД СИЛУ.
ОБВИНУВАЧЕНО ВІДВАГУ.
ПОПЕРЕДУ ВИГУКИ.
РІВНІ ЩЕ!
ГОРЛО ПІДПОВЗЛО ВІТАТИ МНОЮ:
ЗИЧУ БЕЗСМЕРТЯ ТРОХИ НАВІТЬ ЖИТТЮ.
ДУХУ ЛЮДСЬКОГО ЗИЧУ СХУДЛИМ.
ПОВЕРНІТЬСЯ ЛИЦЕМ ДО СЕРЦЯ —
РІЗНИЙ РОЗСУДОК — НЕ СУДЯТЬ!
СИРА ЗЕМЛЯ ЄДИНА.
ЦІЛЮЮ ВІЧНЕ НЕБО! —
ВИЗВОЛИ ПОЛЕГЛИХ.
НАПОВНИ БУЗКОМ МОЮ ВІТЧИЗНУ.
ЖИВІ ЖИЛИ СТРЕМЛЯТЬ!
БАЧУ СВОБОДУ!

30. 10. 1980 заслання

НЕПОКОРА. СВОБОДА. ЖИТТЯ.

НЕМАЄ НИЧОГО НЕПРИСТУПНІШОГО,
АНИЖ ВТРАТИТИ СЕБЕ
НЕПОКІРНИМ.
Я ХОЧУ ВТРАТИТИ СЕБЕ НАПІВСЛОВІ.
ОЗИРНІТЬСЯ СЛОВА!
Я ОГОЛЮЮ ЛІКТІ,
ВИДИХАЮ БІЛІ ОБРИСИ ЗАТВЕРДЛОГО ІНІЮ
СИМВОЛ НЕКОРОНОВАНОЇ СВОБОДИ.
БІЛЬШЕ МУК!
ОБНЯТО ТЕРПІННЯ!
УКУПІ —
НАГОДУЮ КІЛЬЦЕ ЯКОГОСЬ ЗМЕРЗЛОГО СУЗІР'Я,
ЩО ВСІДАЄТЬСЯ БІЛОЮ ГРЕЧКОЮ НА ХРУСКІТ
НАСТОРОЖЕНОЇ ПІВНОЧІ.
СЛЬОЗИ СПОКІЙНІ, ЯК МАЛЕНЬКІ ТРУПИ —
ЗНАК ЖИВОГО ТІЛА
ГОТОВТЕ КУЛАК! —
УЗДРЮ СВОЄ ЛИЦЕ ВРОДЛИВИШИМ.
НАЩО ВКУТУВАТИСЯ ГЕРОЄМ
ТЕ, ЩО МОВЧИТЬ НЕГОРДО — МЕРТВЕ!
БЕЗЛІЧ НОЧЕЙ ПРОЙМАЮТЬ ДУШУ.
ОБІЧ ВМЕРЛИХ —
ВІДЛУННЯ СУМНОГО ДИМУ.
ОБІЧ ПОЛЕГЛИХ —
ВІДЛУННЯ ПУЛЬСУ І ВІДГОМІН ДЗВОНІВ.
НЕМАЄ ГРІХА ПЕРЕДІ МНОЮ:
Я ХОЧУ СТІЧНОГО БОЛЮ БЕЗ ПОСЕРЕДНИКІВ.
Я ХОЧУ БЕЗСОННОЇ КРОВІ.
Я ХОЧУ ВЕЛИЧІ У СПОМИНІ.
Я ХОЧУ БОГА ВО ІМ'Я ДУХА!
СТОКРАТ
ВИКЛИКАЮ
ТЕБЕ,
ЖИТТЯ..!

31. 1. 1980, заслання

**ОЛ. ДОВЖЕНКО
НА ЗАСІДАННІ ПОЛІТБЮРО 1944 РОКУ**

*„Пригадую диявольську пику,
що скорчив Л. Берія коли привезли
мене до Сталіна на суворий страшний
суд з приводу невдалих помилкових фраз,
що вкрапилися за словами самого Сталіна
у мій сценарій „Україна в огні” ”*

Це ВІН
ковтнув
своє злодійське позіхання
до цих пір
татуйоване в моїх очах

ЦЕ ВІН
з ромбиком в ореолі
злобливо
лизав
слину тріумфу

ПРО СМЕРТЬ ні слова
І ПРО НАРОДЖЕННЯ ні слова

тут і там парадні поклони

я відчуваю прихований кашель
його відчуває тиша
крізь тендітний фальш
ледачих афіш

я бачу салют слухняності
у пустині спокути
на тисячу гонів
САМОГО ЙОГО

роззираю
неподільного

повна сльоза чекання
отвердла
свинцем

ось
палець намовляння
над сивим чубом
взяв своє:

— ТИ-и
тьфу — ось твій талант...

зловісний жест
вздовж плюшевої занавіси
розійшовся
тонюсінким візерунком покари

— вождю пожалів плівочки..?

півслова мовчання

— от і загибай тепер...

гола тиша
у жилах
моїх
без видиху

стійка безпорадність
без виправдань

ІМЕННИЙ СУД
з іменем молодого голосу
в огні

ніхто не схожий
на крихітку
землі моєї

II

що то за декорація очей
сонних від синців

тут всім дозволено жити
по черзі
з непідписаною сльозою
у кишенях

із нечутною ходою
із сухотними душами

знову підвівся
з лютими руками
укупі
і судомним підобріддям

— зникай нібито
не було й нема тебе...

йду
невбитий
побути
СЕРЕД ЖИВИХ
йду незримно
за кадром
ОМЕРТВІННЯ

12. 4. 1981, заслання

Із книги „Несе Амур холодну воду”

ДО ТЕРПІННЯ

Терпіння обов'язок повсталих, благородство
мужності, глибина непорочного духу, але не
подвиг. І лиш повсталий за серцем може
збагнути терпіння по пам'яті, як живе лице.
Народжене в страсі за програму битву
терпіння, як шрам на чистій крові,
кидає тінь на ненависний спогад покори,
що як спис торчить у побляклих очах.
І виринає зі зміною надій в пориві
лютої самотності.
Терпіння не приходить, як ненависть — крикливо.
Воно мовчазне, як здавлена радість.
Терпіння можна торкнутися і відчути
тільки болем чистої крові.

10. 11. 1979, заслання

ТРИ ЕЛЕГІЇ У МЕТАМОРФОЗАХ

I

метаморфоза нудьги

Ця нудь. П'є сухожилля піт утрат.
Терновий кущ пручається у лоні
Всю плоть пече. Щось капає з ребра
Крізь мене пам'ять і свідомість.

Всю плоть. Ця нудь. Ця ржа чола й жури.
І тріщини очей при світлі ночі.
Над урвищами скронь — мій лик горить...
Над урвищами скронь — мій лик у жовчі.

Терновий кущ. Нервоз пускає сік.
Бруньки з очей — у слимаках червоних.
Я деревію з кутиків повік.
Я деревію древокрів'ям грона.

І свіжа кість повішаних калин
Всю плоть запліднила у терня.
Ця нудь. Ця мить. У древокрів'ї жил
Ця пауза між деревом і серцем.

II.

елегійна метаморфоза

Ця пауза. Я чую схлип свічок.
Сумують мальви з ночі на Купайла.
І лиш хрести Тарасових стежок
І лиш сльоза із шаблею Мамає.

Ця мить. Мені немає вороття.
І знову слід обвугленої крові.
Порожній храм. І віри білий стяг,
І скіфський німб. І суму темний морок.

Ця пауза. Так тяжко голові.
А косовиця. Жито волі хоче.
Лежать слова солоні й голубі
І лижуть смерть на скошеній волошці.

Слова і смерть. І тіла вічний гріх.
І чорнобривить Довбушеве зілля.
Моєї рани батьківський поріг —
Столітнім струпом врісся у коліна.

III

метаморфоза смерті

І клоняться калинові хрести
Мені на плечі Ігорем чи Йванком.
А десь... А десь... Відлунням роси
Зове дитинство з пуп'янком рум'янку.

А я? Що я? В золі солоний шлях.
Рубці під серцем і куці тернові.
І замість гіркоти — іржавий цвях.
І замість слів — лиш кола кольорові.

І рот в ролі. І пустоти полин
Живу за позачассям лиш навпроти.
І гронами повішаних калин
З очей моїх ростуть кущі тернові.

Я смерть творю. Творю, щоб жити ще.
Творю я смерть під топірцем опришка.
Щоб ще жили над строфами хрущі
І щоб зі строф цвіли калини й вишні.

Із циклю „Тернові стебла воскресінь”

ПАМ'ЯТІ Є. ПЛУЖНИКА

„...темний я з болю — не бачу”

Є. Плужник

Я висікаю в півлиця
у брилі лагідної пісні
вінець всежалібний і пізній —
твій сльози з-під реберця.

Твій півдолі гіркоти,
твоєму болю упівголос,
твоєму смутку ніжне слово —
солоні совісте скорби.

Негордим словом по щоді,
безмовним небом в ізголів'ї...
Кидає янгол в Голосіїв
тернові стебла воскресінь.

І марних мрій пірвання синь
сховає схизм в осінній шерхит.
Твоєї смерті милосердя
тихіш трави, сумніш росин.

І все повториться з молитв
На Благовіщення Софії
умиротворенням повіє
св'ятий Євген — Євангелист.

І наді мною у красі
незрадні очі Галілея...
Цвітуть воістину лілеї
і на землі, і в небесі.

21. 1982, заслання

ТРИ ЕЛЕГІЇ

I

елегія строфи

Інфаркт строфи. Немає спасу.
Сумний ясир крамольних дум.
Трясе сльозу, як кінський круп
Брова круг горла громогласно.

Валокрадин!

Танцюють стіни
Стенокрадією ікон.
Скавчало псом віконне скло
За інквізиторською тінню.

Пора..!

Сміятися чи плакати
Чолом голівоньку натер...
До каторжанських перехресть
Цвіте Кассандри ржавий запах.

Гвоздички де? На споднях попіл.
Стоять старці вцілілих строф.
І півкрилом лежить крило
З очима на імперський шомпол.

Калік нема. Є смертні дати.
Цвіточки рутяні горять.
Пече терпець ордою ран
За світ...
Бунтарської берданки.

Творю свій гнів вологим оком
Назавтра плаха без сучка.
На гострі лікті чи вуста
Апостольське соборне слово.

Сумних поем...

Іржали коні
Під круту гору сліпне дріб...
Везуть атланти бунтарі
Зухвале ізголів'я Гонти.

Сокирний блиск з кострищ полині
Як сива січ у зорепад.
Чи то місяч чи вдова
Совою голосили...

II

харківський сонет

Чия то смерть? На шиї судний камінь...
Над ким, як сіль, агонія терпінь?
І скам'яніли терни у проклін
І цукровиця сліз скорбить у пам'ять...

Над ким тополі попіл, мов бальзами...?
Поснулих квітів тихий передзвін...
З кургану серця злота скіфська тінь
Яскрить на полі бою, наче паля...

Чия то смерть..? І гупання гучне?
Чия то смерть, чиє цвяхують віко...?
Чиї солоні впадини очей

Обсіла галич...
памороззю віку?!
Мовчім. Мовчім. У смерті за плечем...
Мовчить Вітчизна вогниками вікон...

III

елегійна балада трьох каменів

три камені
оплакують померлих

що перший камінь
судний камінь

(або: камінь за пазухою
де вірна тінь з невірною тінню
закаменіли у пісню плачу...)

що другий камінь
з гіркотою в камені

(або: камінь з гіркотою в серці
що закаменів не оглядаючись
гіркотою зітхання...)

що третій камінь
з каменем на шиї

(або: камінь що кров'ю
впився у краплину
червоної крові...)

три камені
зберігають плач

три камені
оплакують померлих

три камені чинять суд

три камені цвітуть
зеленим і золотим сном

на потомлених курганах

1983

МАТЕР ДОЛОРОСА ДЕМЕТРА

*„Ой, чого ти почорніло,
зеленеє поле?“*

Т. Г. Шевченко

I

намарне
дев'ять днів і дев'ять ночей
верстаю ногами
мало не мертва
обважнілими сльозами
повними пекучих крапель смутку
торкаю висхлі колоски
зів'ялий цвіт маку

простягаю руку
безпорадно відвернулися боги
з жалем пролітають птахи

О, ПЕРСЕФОНА!

тихнуть нарциси
уже невстрашні
слабне камінь
день за днем
даленіє надія
за вітром
як попіл

тужлива слава
з голосом спасіння
над чужим немовлям
царевичем
випещую нову славу
у полум'ї забуття

в ореолі служниці
виплекую бога
в подяку
за невпізнанність...

II

Деметра
моя нечужинко могутня
там Персефона
жде тебе

Тартар торжествує нею
не першою
не другою
не третьою

СМЕРТЮ

щедро дарована Триптолема
найманцю-царевичу
не поверне Персефони

плід граната
суджено їй
смак якого
не з любові
обрала твоя дитина

у темній імлі
серед пекельних тіней і видінь

вона привітається
холодною квіткою нарцису
і шорсткою сльозою двійника

III

МАТЕР ДОЛОРОСА

йдуть жреці
за твоєю повозкою

втаємничені в твою жалобу
скорбними панахидами
і постами
у твій вересневий день
йдуть до брами
телестеріона

жевріє пучок маків
зім'ятий
нестримною колісницею Аїда

.....

слізними струмками
стікає Кіана
водяна русалка
увінчана незабудьками

стікає у легенду
зелену і божественну
як ДЕМЕТРА

8. 1981, заслання

У СПОВІДЬ

Є. Сверстюкові

Вже півдороги від собору
На видноколі повний день...
Не задля сповіді, а в сповідь
Сповім з колін, а не з грудей.

То був не ангел херувиме
У білий розпач страх притяг...
Прийми мене гріховним димом
Бо мій свічник давно потах.

Я ніс від ніжності мізинець
Оту сльозину на вітар.
Сходились кола у криницях
Текла з ікон свята вода.

І сісти би собі за свідка
Та голос винно відмовчить.
На мій прив'ялений барвінок
понасідали світлячки...

II

Минались очі і купави
Священнодію від людей.
Мої коліна в ноги впали
У наповсталий вбогий день.

І не осудиться прощання
Ні з пам'яті ні по роках...
У св'ятоюрській почивальні
Нема спасення від гріха.

Як підмеленне білий голос
Голосить псальму на вуста.
Мого всеспалення у посаг
Не візьме в осінь теплий птах.

А зглянеться то й зором
Зависне скараний на цвях.
Вже півдороги від собору
Бо до собору шлях заляк.

III

Утішусь святом понад свято
І у присв'яту відійду.
Від непогрішного причастя
Вдихнути сповідальний дух.

За блудний бунт у блуднім терпці
Я відіп'ю земне вино.
Не стерпить серце навіть серцем
Мій непокаяний содом.

Жду неоспіваної ряси
Хай вскине пальцями отець.
Бо вже коліна впили наскрізь
Жури животворящий терн.

І як злічити в часослові
Всі голосіння із колін.
Не задля сповіді, а в сповідь
Хоч сном Вітчизнонько прилинь.

1981, заслання

ВІДЛУННЯ СОВІСТІ

Гр. Кочуру

Але... О, ні. То суму віщі тіні.
То шлях в снігу. Тернина і чоло.
Тих ветхих днів... О, ні. То треті півні.
Зреклись Петра побожним тим крилом.

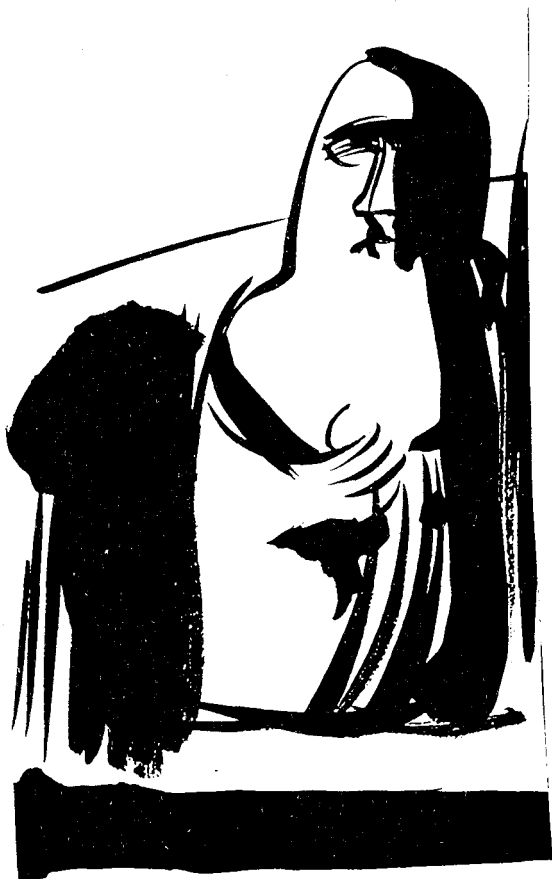
Де тайна тут..? Одні пелюстки чисел.
Де слово..? Ні.. Де китиці калин..?
Ось княжа книга з черепом Вітчизни
Ось рушники і псальми до молитв...

Але... Тут слід пропав. Тут шолом тиші.
Не кряче крук. Тут ржа на стремена...
Барокко бань... О, ні... Невольні притчі...
Триликий герб? Ні... Кубок з-під вина...

Але... Цей лик... Ці ясноокі лики...
То скіф..? Ні, янгол... Ні. То сам Боян.
То спів... Ні — пальці ВОЛЬНОГО МУЗИКИ.
Скрижалья..? Ні... ТО СОВІСТЬ У ПІСНЯХ.

ТО СОВІСТЬ СИВА... Совістю зайшлася.
То мальви. Мальви... І солоний сум...
То профіль слова. Ні... МИТЕЦЬ І ЧАША...
То янгол? Ні... Слова свій хрест несуть...

6. 11. 1987

НІЩО НЕ ВАРТЕ СМЕРТІ ТВОЄЇ

На смерть Л. Туманової

*„...нещасним я вважаю тих у кого
єдиний вибір: зробитися лютим звіром,
або лютим приборкувачем звірів:
у них не збудую храму свого...”*

Заратустра „Про скрутність духу”

реальність:

іскриться простір
кільцем диму
ні вітру
ні грози

стою і дивлюся в очі Юдеї
колишнім і нинішнім

перевтілення І:

якісь лагідні руки
творють мене
Я ЗДІЙСНЮЮСЬ
у пагінцях живої трави
у пальмовій гілці
СВОБОДІ

вслухаюся у свій невпійманий голос

флейта індуца
і Бетговенські звуки
священнодіють
круг мене

рум'янець святого Граля
проймає мене безтілесно

обезтілення I:

пливу
мій прикушений крик
метляє
з мотузкою Гільйотини
над колючим озером ДУХУ

щезає день
і щезає ніч

прощавайте незагоєні рани
обніміться у ногах моїх

до побачення Данте
до побачення Слово
до побачення Життя

реальність II:

вітаю тебе Сонце
ГОЛОСОМ СВОБОДИ
НІЩО НЕ ВАРТЕ СМЕРТІ ТВОЄЇ

я здійснююсь

індусова флейта
і Бетговенські звуки...

реальність III:

ні вітру
ні грози...

18. 4. 1985

сині кола
морозять
теплими зірками

тепла немає
зірки осипались

тільки небо
та пастух

та сині кола
в ореолі смутку

5. 9. 1980 Урал: концлагер ч. 36

* *
*

В чужім вікні знайомий привид.
І кожен день — погорда гість...
Життя не дійсне без поривів,
Як птахи, що не мають гнізд...

.....

Замало днів на теплу зустріч
Та я вернусь без зовніх зваб.
І відмолю потрійні муштри,
І заримую дифірамб...

6. 2. 1978. Урал, концлагер ч. 36

МОНОЛОГ З МИНУЛИМ

ЗИМА ПРИХОДИТЬ
І ВІДХОДИТЬ...

Прилітають знову
зграї білих сов
роздивитися тебе.

І відлітають.

Вік за віком
ти ступаєш
невинними кроками
і без болю
застигаєш у кам'яні брили
оздоблені кольорами приреченості

Сьогодні я вслухаюся
у твій скам'янілий голос
що мешкає в легендах і мітах

обабіч ран і шрамів
могил і сліз
гніву і розпачі
обабіч долі

чую твоє існування
і бачу навіть
на поверхні майбутнього
як оливу на поверхні води
віддай мені відлуння
і скажи
куди подівся
АНГЕЛ ТВІЙ

я подарую тобі
повні пригорщі
ВІЧНОСТІ...

9. 1974. Урал, концлагер ч. 36

присвячую І. Світличному

НОВОРІЧНИЙ ВЕРЛІБР-КОЛЛАЖ

(з однією вертепною дією і двома дієвими паузами)

пауза святочна
пауза жалібна

діється у тринадцятьох числах:
від Нового року — першого січня
до Нового року — чотирнадцятого січня.
Число ДВАНАДЦЯТЕ СІЧНЯ випадає, як дія
і символізує тільки передсвяточну трагедію.

(12-го січня 1972-го року на Україні прокотилася
хвиля арештів української правозахисної інте-
лігенції та письменників.)

пауза святочна
(вертепна дія)

І музика підземна
сніжила
вертепні тереми
і падав сніг
нечутний і невидний

хмеліли вікна
трембітами свіч

юрба витала
циферблати у кошеликах

афини приморожені
у зорях

ДЕНЬ ПЕРШИЙ

І число перше

(марення)

годинник б'є
побожно
тато мовчали
чугайстри верховинські
дивують Україною
у терпкім похміллію

— тату, що сталося...?
очі знищені...

І ДЕНЬ ДРУГИЙ

число третє

(сон)

мольфар
у княжих обладунках
дрімає
У бесагах Косьмацьких
місяць посміхається

ВСІ БОЯТЬСЯ СМЕРТІ

ДЕНЬ ЧЕТВЕРТИЙ

число четверте

(пауза святочна)

теля
у стайні
зірку продірявило
мама вийшли

— колядники йдуть

ДЕНЬ П'ЯТИЙ
число шосте

(пауза таж)

зірки у сні
барвінком грають
КНЯГИНЯ-ДІВА
у коляди зореколі
хлоп'ятко пеленає
вівчарі хрестилися
вишиванки у глиці

ДЕНЬ ШОСТИЙ
число сьоме

(пауза відсутня)

ДЕНЬ АНГЕЛА ПРЕСВЯТОЇ БОГОРОДИЦІ

*„А люде ждуть чогось, і ждуть
чогось непевного... Маріє!”*

Т. Г. Шевченко: „Марія”

віщуні навшпильках
тінями гіркоти
потішаються
ДЕНЬ АНГЕЛА
трійло
з долоні випало
очі сліпнуть
в родильних болях

.....
хлоп'ятко біжить
ПРЕЧИСТУ ВІТАТИ

Яремою посміхається
Гонтою снить

І ДЕНЬ ВОСЬМИЙ
І число восьме

(пауза відсутня)

**ДЕНЬ АНГЕЛА
ВЕЛИКОМУЧЕНИКА СТЕФАНА**

ВЖЕ ДЕВ'ЯТИЙ ДЕНЬ
премудрості і милосердя
нескінченні перехрестя
заполонили
бруківку душі
і путі небесні

велично серцю
у лоні одкровлення
І у слезі ЕВАНГЕЛЬСЬКІЙ
У ПОСТУПІ ДУХУ
священної проповіді
Великомученика
СТЕФАНА
у ДЕНЬ ДЕВ'ЯТИЙ

(пауза жалібна)

ТАК І Є
Я НЕ ЗАСТАВ ТЕБЕ ВДОМА
Я НЕ СКАЗАВ ТОБІ
АЛЕ ЗАРАЗ Я ВЖЕ
ЗА ДВАНАДЦЯТЬ ЛІТ
ВІД ТЕБЕ

(І музика підземна
сніжила
і падав сніг
нечутний і невидний...)

Я НЕ ЗАСТАВ ТЕБЕ
ПОНІНІ СЕКУНДИ ТОГО ЧАСУ

ЩЕ ЖИВИ
А ВСЕ ОБІРВАЛОСЬ І ПОТЕМНІЛО

(сині кола морозять)
в ореолі смутку...)

Я НЕ ЗАСТАВ ТЕБЕ
ВІЯЛО ВАЖКИМ ПРОТЯГОМ
КРІЗЬ МОВЧАЗНІ ЩІЛИНИ АРЕШТІВ

(на арештанські плащаниці
пускає цвях іржу з плеча...)

Я СПІВАЮ ТОЙ ДЕНЬ
ПУП'ЯНКАМИ
НІЖНИХ СЕРДЕЦЬ
І ПРОСТИТЬСЯ МЕНІ
ЩО НЕ ВСТИГ...

(І музика підземна сніжила
і падав сніг
на теплі зорі...)

І ДЕНЬ ДЕСЯТИЙ
І ЧИСЛО ДВАНАДЦЯТЕ

(ще одна жалібна пауза)

ворожу на віршах
сумних і очорнених
голосом торкаю
піднебіння слів
пальцями вірую
у звуки голосу
зацькований присягаюсь
перестрівати

ворогів
очами
розплющених строф

ДЕНЬ ОДИНАДЦЯТИЙ
І ЧИСЛО ТРИНАДЦЯТЕ

(пауза-ворожка)

І ніч. І чар. І королівна.
І те тринадцяте число,
дівчата сипали зело
І залишалися у дівах...

Тринадцять свіч... Кому на щастя..?
Кому щасливий той міраж..?
Моя Українонько — твоя ж
ТРИНАДЦЯТА ПОГАСЛА...

у ніч тринадцяту Нового року
у день чотирнадцятий Старого року
на св. Василя 1986 р.

Із циклю: „До перемоги”

ДИПТИХ З ПОХОРОНКОЮ

*матері радянського солдата-українця
що загинув у Афганістані*

ВЕЧОРИЛО
МАТІОЛАМИ
ГІЛКОЮ ВИШНІ
ТЕМНІЛО

СУСІДКА
БІЛА ЯК СТІНА
З ПОХОРОНКОЮ
НА МОЇХ ОЧАХ

ТІНІ ДОЩУ
СІРІЮТЬ
НЕВТЕРТОЮ ЗІНИЦЕЮ
З ПУСТОЇ ШИБИ ДУШІ
ГАЛКА СТРЕПЕНУЛАСЬ

СУСІДКА З ПОХОРОНКОЮ

ВЕЧОРИЛО...

*матері афганського партизана,
що поліг на рідній землі*

СВІТАЄ

ВЧОРА МЕНЕ ВБИЛИ

ЯКЩО МЕНЕ УБ'ЮТЬ І СЬОГОДНІ
ТО І ЦЕ
ЩЕ НЕ БУДЕ
ДНЕМ МОЄЇ СМЕРТІ
ТУТ ВІТЧИЗНА МОЯ
НЕБО І ГОРИ
ГОЛОС МІЙ

.....
СМЕРТЬ
ВІТТЯ КИЗИЛОВЕ
СТРЕПЕНУЛОСЬ

ТАНКИ ВИРИНАЮТЬ
СМЕРТЬ СВІТАЄ
ЯКЩО МЕНЕ УБ'ЮТЬ
СЬОГОДНІ...

3. 5. 1985

ДО БОЯГУЗІВ

ті
що знайшли притулок
під склепінням лагідних очей

ті
що збудили у собі
нелюту сльозу

ті
чиї обличчя вивітрилися

явїться
безтілесною жалобою

муштровані
власним безсиллям

явїться
невпізнані
як випар

ковтнути
краплю
ненависті

ДО СЕБЕ

12. 7. 1979. Кучіно, концлагер ч. 36

МОЄ...

ЗОСТАЛАСЬ ПОКУТА
СУХА, ЯК КРОВ
НА ВИРВАНИХ РАНАХ
ПІСНЯ ЩЕ КОЛИШНЯ
НАДМІРУ ЗАБУТА
НЕБО В ОРЕОЛІ ВІЧНОСТІ
СЕКУНДИ СТРАХУ
У В'ЯЗНИЦІ
ВІДДАНІСТЬ
ЗОСТАЛАСЬ

17. 3. 1980, заслання

Із циклю „Невідома земля”

ВИГНАННЯ

ніч
з обгубленими складками

стара рама
з чужим портретом

сльози зі словом „СВОБОДА”
...вигнання

ВЕСНА

Хтось закашляв. Кульбаба цвіте.
Ні слова про весну...

НАДІЯ

Безнадійно,
Дощ, як провалля...

КРАЄВИД МОЄЇ ВІТЧИЗНИ

безліч посинілих голосів
як сиве військо

безліч рук
як чорне склепіння

повія
як букет без руж...

5. 1980, заслання

1937 РІК

жила змокрила
у судомі

мовчання

хто там..?

.....
...пахне відмитою кров'ю...

5. 1980, заслання

ПЕРЕД СНОМ

МИНУЛЕ НЕ ЗУПИНИТИ НАВІТЬ ПОРАЗКОЮ.
МАЙБУТНЄ ШУКАТИМУ СЕРЕД ЗАГИБЛИХ.
СЬОГОДНІ ТЛУМАЧУ СНИ, ЯК СТАРЕ ЖИТТЯ.
ОГОЛЮЮ ХОЛОДНУ ЗАГАДКОВІСТЬ БЕЗКОНЕЧНИХ
КОЛЬОРІВ. РОЗДЯГАЮ ОЧІ ЩОБ ВПІЗНАТИ МЕЖУ
МІЖ ПАМ'ЯТТЮ І СИМВОЛОМ. ХАЙ ІНШІ ГИДУЮТЬ
З ЦІЄЇ ВІРИ...
ЗВУЖУЄТЬСЯ ЗІР.
Я НЕ ДРІМАЮ.
ЛЕГКО ЗАДИХАЮСЯ.
БАЧУ СЕБЕ БЕЗ ПЛОТІ...

14. 3. 1980, заслання

МОЇ ДНІ

МОЇ ДНІ ГОЛОДНІ. ВЖЕ ТРЕТІЙ ДЕНЬ РЕМИГАЮТЬ
СИРУ ГУМУ, ЯК КРАСІ КОРОВИ. ІНОДІ ВОНИ ЇДЯТЬ ЧАС,
ЯК МОРЕ МІЛІАРДИ КРУПИНОК ПІСКУ І ТОДІ ВОНИ
ПАХНУТЬ ПОМАРАНЧАМИ. ТИСЯЧІ РОКІВ ТОМУ МОЇ ДНІ
КОВТАЛИ КАМІННЯ, БРОНЗУ ІЗ КРЕЙДЯНОЮ ГЛИНОЮ
І ЗАПИВАЛИ СОЛОНИМИ ОКЕАНАМИ.

АЛЕ КАМІННЯ І БРОНЗА
БУЛИ НЕСМАЧНІ — ТО ВОНИ КОВТАЛИ
БРУДНИЙ АСФАЛЬТ,
ЩО ПАХНУВ ГОРЕНОЮ КРОВ'Ю.
А ЩО МОЇ ДНІ БЕЗЗУБІ ТО ЗМУШЕНІ ДЗЬОБАТИ.
ВОНИ ДЗЬОБАЮТЬ СОНЦЕ, МІСЯЦЬ, ЗІРКИ...

А БУВАЄ ГРОНА ДИКОГО ВІНОГРАДУ...
А БУВАЄ — АВТОМАТНІ КУЛІ...

.....

МОЇ ДНІ ГОЛОДНІ. ВЖЕ ТРЕТІЙ ДЕНЬ
РЕМИГАЮТЬ СИРУ ГУМУ...

3. 5. 1974, Урал концлагер ч. 36

Із книги „Несе Амур холодну воду”

ДО ТЕРПІННЯ

ТЕРПІННЯ ОBOB'ЯЗОК ПОВСТАЛИХ, БЛАГОРОДСТВО
МУЖНОСТІ, ГЛИБИНА НЕПОРОЧНОГО ДУХУ, АЛЕ НЕ
ПОДВИГ. І ЛИШ ПОВСТАЛИЙ ЗА СЕРЦЕМ МОЖЕ
ЗБАГНУТИ ТЕРПІННЯ ПО ПАМ'ЯТІ, ЯК ЖИВЕ ЛИЦЕ.
НАРОДЖЕНЕ В СТРАСІ ЗА ПРОГРАНУ БИТВУ
ТЕРПІННЯ, ЯК ШРАМ НА ЧИСТІЙ КРОВІ,
КИДАЄ ТІНЬ НА НЕНАВИСНИЙ СПОГАД ПОКОРИ,
ЩО ЯК СПИС ТОРЧИТЬ У ПОБЛЯКЛИХ ОЧАХ.
І ВИРИНАЄ ЗІ ЗМІНОЮ НАДІЙ В ПОРИВІ
ЛЮТОЇ САМОТНОСТІ.

ТЕРПІННЯ НЕ ПРИХОДИТЬ, ЯК НЕНАВИСТЬ — КРИКЛИВО.
ВОНО МОВЧАЗНЕ, ЯК ЗДАВЛЕНА РАДІСТЬ.
ТЕРПІННЯ МОЖНА ТОРКНУТИСЯ І ВІДЧУТИ
ТІЛЬКИ БОЛЕМ ЧИСТОЇ КРОВІ.

10. 11. 1979, заспання

ІСТИНА

Я ВИХЛЮПАВ З ДІЖІ ВОДУ, ЩОБ ГЛИПНУТИ НА ДІОГЕНА,
А НЕ ПОЧУТИ ВІДЛУННЯ НІЧНОЇ ЗЛИВИ ЧИ ДОЩ У ДОЩІ,
АБО Ж ВІДЛУННЯ ПОРОЖНЬОЇ ДІЖІ. ТОДІ Я ЩЕ НЕ ЗНАВ,
ЩО У ДІЖІ З ДОЩІВКОЮ ВТОПИЛАСЯ ГІРСЬКА ПТАХА,
ТО Й МІРКУВАВ СОБІ, ЩО ПТАХИ ПОМИРАЮТЬ НЕ ПІД ЧАС
ЗЛИВИ ЧИ ГОЛОДУ І НЕ ПІД ЧАС ЗЕМЛЕТРУСІВ, А ЧИ СПЕКИ.
Я МІРКУВАВ СОБІ, ЩО ПТАХИ ПОМИРАЮТЬ ПІД ЧАС ЛЬОТУ
ПОМІЖ СКЕЛЬ. А ГІРСЬКА ПТАХА ЦЕ НЕ ВІДЛУННЯ ДОЩУ
У ДОЩІ,
АБО Ж ДІЖІ І НЕ ВІТЕР, І НЕ ДІОГЕН, АЛЕ І НЕ Я, І НЕ ЩОСЬ
ГУЧНЕ,
ЯК УДАР ДЗВОНІВ, АБО Ж БЛИСКУЧЕ, ЯК ЛАНЦЮГ
НА КАЙДАНАХ,
А ЩОСЬ КРИЛАТЕ, ЯК ІСТИНА... — Я ЗДОГАДУВАВСЯ...

23. 5. 1974, Урал, концлагер ч. 36

ЗРЯЧИМ

I

Пустилися зіниці з віч
Обтяжені бажанням зріти.
Галопом повз застиглих свіч
Роздертий обрій в розмаїтті.

Таляпався безглуздо шпак,
На згарищі розмерзлись клени.
Скидалося, що в небі мак
Спускає кров огненну з вени.

II

Молились очі до зіниць
Щоб зупинилися в дорозі,
Щоб відреклись і впали ниць
Й не мордувались на морозі

А ті сльозилися на сніг
Терзались мовчки від безсоння...
Та бистролет чіплявся ніг
І лиш прицмокував в долоні.

III

А навздогін кричала тінь,
А навздогін сміялись брови.
На тлі безгривих поколінь
Зухвалих й полохких по крові.

До зойку забілівсь кістяк,
Як прут у зашморзі ожини.
І рани в пазусі простяг,
Що на очах зіниць ожили.

IV

Дивився обрій і жбурляв
Сліпі дощі в незрячі очі.
Та лиш зіницям він ввижавсь
Роздертий. Пірваний. Пророчий.

Не відсахнулись. Ритм. Галоп.
Карбують снагу насолоди:
Зісподу, тайно, як підкоп
ГІНЦЮ З ЗІНИЦЯМИ СВОБОДИ!

26. 5. 1978, Урал, Кучіно, ч. 36

РІЗДВЯНЕ III

Стемніло з тайфуном
свят-вечір як слайд
соснового суму
різдв'яний сад

Спазм терпцю на серці
ряденцем обліг
на стежці повернень
заносить слід

Віншую фальцетом
сльозавий акцент
далеко від церкви
колядний щем

несу чесні дари
і ясненьких зір...
ХРИСТОС СЯ РОЖДАЄ!
СЛАВІМО ВСІ!

1981, заслання

РІЗДВЯНЕ V

Звізда Різдва — в сузір'ї сурм
Сурмить святі рефрени.
В різдв'яних шибках партитур
Вертепні міністралі.

Мій стіл із трьох тернових свіч
Кутя на підвіконні.
Скресає бісер — білий віск
Самітнім пітнім оком.

Цейтнот сльози — цвітуть уста —
барвінку — синій цвіте.
Мольфар у піжмурках потах
Смерек зелений ідол.

Кутя... Ковтаю анальгін —
Різдвяна алергія...
Свята животворяща ніч...
... не гріє...

АВЕ МАРІЯ..!

25. 12. 1983, заслання

СИНЬООКЕ ВИДИВО

Полину я калинонько
летом лебединим —
синьooke видиво
зацвіло за тином.

Зацвіло — судилосьь
одцвіло за світ...
Суму стебелина
застудила цвіт.

Цілував любисток
в пелюстки сміявсь...
Опадало листя —
сиволистим став.

Цілував щоднини
руки черемшині
позалили зливи
за уста полині

Цілував волошку
у вінку твоїм...
Вже тебе не прошу —
відпросивсь у літ.

Зацвіло — судилось —
одцвіло за світ.
Суму стебелина
застудила цвіт...

1. 4. 1982, заслання

XXX

якийсь блакитний сон
теплою росою
засинав
на білих рушничках конвалій

.....

цокнулись світанки
вінцями любові
бризнули
перші крапельки
солодкої карамелі
червоними шкельцями губ
на щойно дівочий твій стан

Ах!
як пах
абрикосовий цвіт
світанковими хмарами
моєї пізньої
любові...

24. 5. 1987

ЧЕРВОНИЙ ВАЛЬС

Проходь. Над люстрою сльоза.
Пора цвітінь червоних мальв.
Навпроти білого стола
Червоний вальс...

Ти вся гориш. На платті жар.
Пахка парча гарячих мальв.
На білій арфі кружелянь
Червоний вальс...

Червоний плюш. Ми знов удвох.
Стихає вальс вечірніх мальв.
Ти вся гориш. А під вікном
ЧЕРВОНИЙ ВАЛЬС
ЧЕРВОНИЙ ВАЛЬС...

1983

XXX

в білих скоминах
коси твоїх фіялок

шлюбне віно поспілих пелюсток
кружеляють
ряджені
в ніжнім єдвабі
твоєї незайманої весни

ясніє барокко абрикосів
у світанковому храмі

твоєї любові
твоєї любові

нашої розлуки...

1983

СПІЗНІЛА ЕЛЕГІЯ

Н. Поклад

Елегії червоне квіття
Шипшин прощальні кристали.
Тремтить в колючому похміллі
На пісні вітру — трунок сліз.

А долі зоряна вощина
Лле серця голубий елей.
Пишу тобі кущем шипшини
Сумних елегій гобелен.

Пишу зорею і росою
У жменях теплий фіміам.
І п'ють слова по вінця слово
На жовтих соняхах кохань.

А чар. А чар... А чар шипшини
Злива червоний м'ятний віск.
І гусне щось червоне й синє
Елегії вологий квіт.

І гусне щось вечірнім шовком.
Жури веселі скрипалі...
А місяць в соняшнику жовтім
Яскріє з перстня наших літ...

2. 1987

ДО ВОРОЖІННЯ

Але... Ці квіти. Дощ. Шока солона.
Цей щем. Свіча. Між нами й при мені.
Цей запах ліній по сумній долоні
Таке болюче. З голови до ніг...

Таке. Таке... Щоб птахом закричати.
Таке. Таке... Щоб хризантемний цвіт...
Таке. Мовчи... То чорна козир-карта
То чорна карта у чийсь руці...

То чорна карта. Чорна карта. Чорна.
Ти біла біла. Білий білий плач.
Цей запах ліній. Це сумне вороння.
Ці квіти... Дощ... І чийсь холодний плащ...

ОСІННЄ VI

Нехай. А що..? То айстри облітають.
Нехай. Нехай. Я тут давно чужий.
І слів нема. Озвучені печалі
Лягли в покіс сумним снігів'ям жнив.

Нехай. А що? То лиш вікно осіннє.
Ромен і мальви з білої сльози...
І знов калині семафорить місяць
Нехай. А що..? То тлінь моя повзе...

Нехай то тлінь. Нехай то чорні галки.
Нехай морщин обпалене чоло...
Але... Але... Щось наче обізвалось.
Нехай... Нехай... А що? А що? А що..?

1986

РОДОВІД

*„І неситий не виоре
на дні моря поля,
не скує душі живої
і слова живого...”*

Т. Г. Шевченко: „Кавказ”

І найперше було СЛОВО
і розмовляли квіти
і цвів мак
УКРАЇНОЮ

І йшли віки
і були українці
і сотворилося
СЛОВО
українське

І як сталося так
то сказало собі слово
по своєму
і благословилося

І прилетіли птиці
і вродилася калина
і було солодко
і було гірко

І сталося все називатися
і земля
і матір
і вітчизна
по Українському

І відкрилося тоді ж
що є друзі
і є вороги

І заблистіли емблеми на мундирах
копійчані гроші
і колючий дріт

І йшли дощі і випадали сніги
і сталося ворогування
між словами
українськими

І вчули се зрадники
бо народилися вже

І цвяхували ЙОГО
і голос точили ЙОГО
...І рече:
— ЖИВЕ ЄСЬМ...

І БУЛО СЛОВО

І БУЛО ПИСАНЕ

І БУЛО СВОЄ...

1986

ЗМІСТ

<i>Аріядна Шум: Поезія Степана Сапеляка</i>	9
Степан Сапеляк	12
<i>Богдан Стебельський: Іван Остафійчук</i> — мистець	13
БЕЗ ШАБЛІ І ВІТЧИЗНИ	15
СЕ Є ЖИТІЄ САМОГО АВТОРА, ЩО В ТЮРМІ БУВ ЄДИНО ЗА СЛОВО СВОЄ ХОЧ ПРО ТО, ЧИТАЧУ, В ЖИТТІ СІМ НЕ ПИСАНО, НО ПЕРЛАМИ СИМИ ОПЛАКАНО Є	17
Тренос малий	18
Перла перша	19
Перла друга	19
Пауза	21
Глосарій	22
Перла третя	23
В подяці читачу автор закінчує житіє се	24
ЦИМ ТВОРОМ АВТОР ПРОДОВЖУЄ ЖИТІЄ І РОЗПОВІДАЄ ПРО СІМ ДНІВ ТВОРІННЯ ГРАДУ НЕВОЛЬНИЧОГО УРАЛЛАГУ	25
День перший	28
День другий	28
День третій	29
День четвертий	31
День п'ятий	31
День шостий	32
День сьомий	33
Елегія до епітафії Гн. Хоткевичу	35
Епітафія	36
Без серця в серці	40
Реквієм серцю	42
Благання	43
Наскальна сльоза	44
Над барикадами ридань	44

ЦИКЛ „П'ЯТА ПЕЧАТЬ”	47
П'ята печать	47
По колу	49
До еміграції	52
Кілька згорьованих строф	53
Мазепа	54
Герніка Чорнобиля	59
До лукавих	64
Ріета	66
Елегія	68
Пророцтво поезії	70
Псалом благовіщенню	73
Поверніться лицем до серця	75
Непокора. Свобода. Життя.	76
Ол. Довженко на засіданні Політбюро 1944 року	77
До терпіння	81
Три елегії у метаморфозах	82
Пам'яті Є. Плужника	85
Три елегії	86
Матер Долороса Деметра	89
У сповідь	92
Відлуння совісті	94
Ніщо не варте смерті твоєї	96
Сині кола	98
В чужім вікні знайомий привид	98
Монолог з минулим	99
НОВОРІЧНИЙ ВЕРЛІБР-КОЛЛАЖ	101
День ангела Пресвятої Богородиці	104
День ангела Великомученика Стефана	105
Диптих з похоронкою	108
Світає	109
До боягузів	110
Моє... ..	111
Вигнання	112
Весна	112

Надія	112
Краєвид моєї вітчизни	112
1937 рік	113
Перед сном	113
Мої дні	114
До терпіння	115
Істина	115
Зрячим	116
Різдвяне III	117
Різдвяне V	118
Синьооке видиво	118
Якийсь блакитний сон	119
Червоний вальс	120
В білих споминах	121
Спізніла елегія	122
До ворожіння	123
Осіннє VI	123
Родовід	124
ЗМІСТ	126

